

DÜNYA ve TÜRKİYE'DE KİMYA SEKTÖRÜ

- Kriz Sonrası Yapısal ve Güncel Eğilimler-

AĞUSTOS 2011

Araştırma Servisi

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

A. DÜNYA KİMYA SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER

Geniş bir ürün yelpazesine sahip olan kimya sektörü hemen hemen bütün sanayi dallarına yönelik hammadde ve ara ürün üretiminde bulunması nedeniyle, gerek kimya sanayinin gerekse diğer sanayilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Kimya sektörü ürünlerinin yaklaşık % 30'u nihai tüketiciye yönelik üretilmekte, % 70'i ise tekstil, elektrikli eşya, metal, madeni ürünler, inşaat, otomotiv, kağıt ve hizmet sektörü başta olmak üzere diğer ekonomik sektörlerle hammadde ya da ara mal olarak verilmektedir.

Kimya sektörünü genel olarak, hizmet verilen alt sektörler itibariyle 3 gruba ayırmak mümkündür.

- ◆ Tüketici kimyasalları; kimya sektörü üretiminin % 10,4'lük kısmını oluşturan bu grupta, sabun, deterjan, parfüm ve kozmetik ürünleri yer almaktadır.
- ◆ İlaç kimyasalları; sektörün % 24,9'unu oluşturmaktadırlar.
- ◆ Ana ve özel kimyasallar; toplam kimya sektörü üretiminin % 64,7'sini oluşturan bu gruptaki kimyasal ürünler, değişik sanayi kolları için üretilen kimyasallardır.

Bunlar; ana kimyasallar olan (% 33,7'si) plastik ve sentetik kauçuklar, petrokimyasallar, suni elyaf-iplik, gübreler, sınav gazlar, patlayıcılar ve diğer temel inorganik maddeler ve % 27 paya sahip olan özel ve saf kimyasalları oluşturan, boya-mürekkep, ürün koruyucu ve diğer özel kimyasal ürünlerdir.

Kimya sektöründe üretim, araştırma-geliştirme (AR-GE) faaliyetlerine dayalı yürütülmektedir. Bu yolla, kimya sanayi yanında diğer sanayi sektörlerinde de yeni ürün ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi desteklenmektedir.

Ayrıca, kimya sektörü yarattığı yüksek katma değer ve barındırdığı nitelikli işgücü ile ülke ekonomisinin ve toplumsal gelişmenin lokomotifi konumundadır.

Dünya Kimya Sanayinde Yapısal Eğilimler

Dinamik bir sanayi olan kimya sanayi, sanayileşmiş ülkelerde ilk üç sanayiden birisidir. Kimya sanayinin gelişme eğrisi incelendiğinde; 19. yüzyıldan itibaren kömür katranı ve boyar maddelerle anorganik ve organik sentezler yoluyla petrokimyasal

Kimya Sanayinin Yaşama Katkısı

Kimya Alt Sektörü	Direkt Getirisi	Endirekt Getirisi
Tarım İlaçları	Tahıl ve Bitkilerin korunması	Verimli sağlıklı mahsul
Sentetik Gübreler	Daha verimli mahsul	Ekili toprağın zenginleşmesi
Veteriner İlaçları	Sağlıklı hayvan üretimi	Sağlıklı hayvansal ürünler
Sentetik Elyaf lar	Giysi için iplik	İnsanların giyinmesi için gerekli hayvansal ve bitkisel kaynaklı ipliklerin haricinde yeni kaynak
Deterjan	Temizlik	Sadece sabuna dayalı temizlik için gerekli yağın büyük bir kısmının bu kesimden beslenmeye aktarılması
Plastik Hammaddeleri	Günlük kullanımdaki eşyaların yapımı ayakkabı gibi giyselere katkı	Birçok ev eşyasının ağaç kullanarak yapımını engelleyip ağaç kesimini azaltması
Beşeri İlaç Sanayi	Hastalığı önleme (koruyucu hekimlik) ve tedavi	Yaşamın daha uzun olmasını sağlama, sağlıklı nesillerin oluşmasına katkı
Kozmetik Sanayi	Günlük kişisel bakım	Şampuan, diş macunu gibi temizlik, diş ve saç bakımı, diğer ürünlerin katkısıyla kişilerin psikolojik olarak kendilerini rahat hissetmeleri
Boya	Eşya malzemelerinin korunması	Boya koruma özelliğinin yanısıra eşya ve malzemelerin güzel görünmesini sağlar
Deri	Derinin işlenebilir hale gelmesi	İşleme kolaylığı, tabaklanması, yumuşatılması, yağlanması
Tekstil	Tekstilin karakterini verilmesi	Tekstilin daha uzun süre kullanılabilmesi, dış etkenlere karşı dayanıklı olmasının sağlanması
İnşaat	Beton ve buna benzer malzemelerin her ortamda kolayca ve emniyetli bir şekilde kullanılabilmesi	İnşaatın emniyetli ve hızlı bir şekilde yapılabilmesi
Yapıştırıcı, Derz, Dolgu maddeleri, İzolasyon malzemeleri vs.	Muhtelif sektörlerin yapıştırma ve inşaatlarda emniyetli yalıtım ihtiyacının v.s. karşılanması	İnşaatın özellikle son aşamasına katkı

Kaynak: Kimya Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, 2007

ve plastik ürünlerdeki gelişmeler 1970'li yıllarda istikrarlı bir duruma erişmiştir. 20. yüzyılda farmasötik, biyokimya ve gen teknolojisi gibi yeni alanlar devreye girmiştir.

Teknolojik gelişmenin yarattığı üretkenlik artışı ve düşük ücretlerin sağladığı sosyal maliyetin azalması ithalatçı konumdaki ülkelerin rekabet gücünde etkili olmuştur.

Çevre kimya sanayi açısından giderek önemli bir maliyet unsuru olmuştur. Sektörde çevre yatırımları, firmaların toplam yatırımları içerisinde % 10'lar düzeyine ulaşmıştır.

Kimya sanayinde 1. dönem; doğal kaynakların yerini alan ve onları genişleten yaratıcı sentezin ve karmaşık üretim proseslerinin hakimiyetinde olan 1860-1940 yılları, 2. dönem; pazarlamanın hakim olduğu dönemdir. Pazarda artan rekabet karşısında rekabet gücünün korunması için belli düzeyde müşteri hizmetinin verilmesidir. 3. dönem; içinde bulunduğumuz bu dönemde ise, kimyasal üretimde, yatırımcıların kısa dönem kârlarının optimize edilmesi hakimdir.

Bu trend şirketlerin;

- ◆ Çok ürünlü şirketlerden, farmasötik veya tarımsal kimyasallar gibi uzmanlık ürünü şirketlerine dönüşmesine;
- ◆ Hakim konumda olmalarını sağlayan çekirdek ürünlerde kalmalarına;
- ◆ Kazançların devri daimini kolaylaştıracak şekilde farklı ürünleri (petrokimyasallar gibi) birleştirdikleri ortak girişimlere yönelmelerine,
- ◆ Yan ürünler geliştirerek yaratıcı olmalarına yol açmaktadır.

Farmasötik ve tarımsal kimyasallar endüstrisinde sorumluluklar şirket arasında bölünmektedir.

Şirketler artan oranda klinik testler, onay süreci ve pazarlamada uzman kimya şirketleri ise üretimde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca uzman kimya şirketleri orijinal patent süreleri sona erdiğinde genel olarak kendi üretim tesisleri olmayan jenerik farmasötik firmaların tedarikçisi konumuna gelmektedirler.

Artan rekabet karşısında yeniden yapılanma ve yeni maliyet düşürme teknikleri gibi yöntemler yaratılmaktadır.

Şirketler, Ar-Ge yatırımlarından çok finansal kurumlar aracılığıyla şirket hisse değerlerindeki artışa önem vermektedirler.

Üretimde kalarak üretimlerini büyük kimya komplekslerinde yapmakta ısrar eden şirketler giderek nadir hale gelmiştir.

Büyük kimya tekelleri hakim konumda olduğu ürünlerde entegre dev kimya komplekslerinde ittifaklar kurarak üretimi tercih ederken, çekirdek işletmeler olarak sadece farmasötikleri ve tarımsal kimyasalları kapsayan holdingler ortaya çıkmakta, ürün çeşitliliği olan büyük şirketler bazı ürünlerde uzmanlaşmayı tercih etmektedirler.

ABD'de kimya sektöründe büyüme, küreselleşme, malların uzmanlık ürünleriyle dengelenmesi, düşük maliyet liderliği, özel pazar üstünlüğü ve değer zincir entegrasyonu (girdilerden nihai müşteriye kadar) gibi geleneksel ve ortak girişim/ittifaklar, satın almalar gibi güncel stratejiler birlikte sürdürülmektedir.

Avrupalı şirketler de ABD'deki bu gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Asya/Pasifik, Japonya ve Çin kimya şirketlerinin yükselişi hız kesmeden sürerken, bu şirketlerin kendi kültürlerini korumaya çalıştıkları görülmektedir.

Kimya sektöründe istihdam giderek azalmaktadır.

ABD'yi izleyen İngiltere, Fransa ve Almanya kimyada yeni alanlar olan biyokimya ve gen teknolojisi alanına girmektedirler.

Kriz ve Dünya Kimya Sektörü

Üretim

2008 krizi, sanayinin lokomotif sektörü olan kimya sektörünü dünya çapında derinden etkilemiştir.

ABD, Kanada, AB ve Japonya'da 2009 yılında üretimin ciddi bir şekilde düşmesine neden olmuş, buna karşılık Çin, Tayvan gibi Uzak Asya ülkelerinde üretim artmış, G. Kore'de ise sabit kalmıştır.

ABD'de 2009 yılında kimyasallar üretimi % 4,8 oranında azalmıştır. Kimyasal ürünler üretiminde ise % 10,7'lük düşüş görülmüştür. Gübre ve tarım kimyasalları üretimi ise % 8,9 oranında düşmüştür. Kanada'da kimyasallar üretimi % 10,7 oranında gerilemiştir.

AB'de kimyasallar üretimi 2008'de % 3,3, 2009'da ise % 11,4'lük düşüş göstermiştir. Petrokimya üretiminde gerileme 2009 yılında % 8,9 olarak gerçekleşmiş, polimerler ve temel inorganik kimyasalların üretimi sırasıyla % 16,4 ve % 18,6 oranında düşmüştür. Özel kimyasalların üretimi kriz nedeniyle % 8,3 gerilemiştir. Tüketici kimyasalları üretiminde düşüş % 6,8'i bulmuştur.

Japonya'da kimyasallar üretimi 2009 yılında % 10,1, plastik % 18,2, kauçuk % 21,5 ve gübre üretimi % 21,9 oranında azalmıştır.

Dünya kimya sanayinin lideri olan üç bölge AB, ABD ve Japonya'yı kriz sarsarken, Çin'de üretim artışı sürmüştür, G. Kore'de 2009 yılında kimyasallar ve kimyasal ürünler üretimi % 5,3'lük artış göstermiştir. Tayvan'da kimyasallarda üretim artışı % 5,7 olmuştur.

Dış Ticaret

Dünya kimya ticaretinde ise 2009 yılında keskin bir düşüş yaşanmıştır. Çin ile yapılan ticarete bazı kalemlerde % 40'a varan artışlar görülmesine karşın, kimya sanayinin gelişmiş merkezlerinde ihracat ve ithalat azalmıştır.

ABD'nin kimya ihracatı, 2009'da % 10,9 daralmış, buna karşın bu ülkenin Çin ve Vietnam'a yaptığı kimya sektörü ihracatı % 8,9 oranında artmıştır. ABD'nin ithalatı ise Çin dahil % 14,6 düzeyinde düşmüştür.

Kriz Döneminde Bölgelere Göre Dünya Kimya Ticareti						
(milyar \$)	2008		2009		Yıllık Değişim (%)	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
ABD	179,1	176,8	159,7	151,1	-10,9	-14,6
AB-27	146,2	95,5	145,6	85,0	-0,4	-10,9
Japonya	88,2	65,6	77,2	57,0	-12,4	-13,0
Çin	68,9	76,9	54,1	69,4	-21,4	-9,8

Kaynak: Chemicals & Engineering News (CEN-Online)

AB'de ise 2009 yılında ihracat 145,6 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre % -0,4 düşmüştür. İthalattaki düşüş ise % -10,9 olmuştur.

Japonya'nın kimya ihracatı ve ithalatı sırasıyla, % 12,4 ve % 13 oranında daralmıştır.

Çin'in üretimi iç talebe bağlı olarak artmasına karşın, ihracat ve ithalatı krizden olumsuz etkilenmiştir. Çin'in kimya ihracatı % 21,4, ithalatı ise % 9,8 oranında düşmüştür.

İstihdam

Krizin merkez ülkesi ABD'de 2009 yılının sonunda bir önceki yıla göre kimya istihdamı % 5,2 oranında azalmıştır. ABD kimya sektöründeki istihdam kaybı, aynı dönemde imalat sanayinin toplamında yaşanan % 11,4'lük istihdam düşüşünün altında gerçekleşmiştir.

ABD'de alt sektörler bazında en yüksek istihdam düşüşleri, ana kimyasallarda % 4,6; boya ve tutkal üretiminde % 6,5, reçine-sentetik kauçuk üretiminde % 11,4 ve sabun-kozmetik % 4,7 ile gerçekleşmiştir.

Kriz döneminde ABD kimya istihdamındaki gelişmeler krizin çalışanlar açısından işsizlik ve yoksullaşma anlamına geldiğini göstermektedir. Öte yandan, ABD kimya sanayinde istihdam verileri, sektörde istihdamın yapısal olarak da düştüğüne işaret etmektedir. Buna göre, 1999-2009 yılları arasında kimya sektörü istihdamı, yıllık ortalama % 1,8 oranında daralmıştır.

Dünya kimya sanayinin üç önemli merkezi, ABD, Avrupa ve Japonya'da büyük kimya şirketleri, kriz sürecinde yoğun bir şekilde işten çıkarmalara başvurmuştur. ABD'nin belli başlı kimya şirketleri 2008'den 2009'a 28 bin çalışanın işine son vermiştir. Avrupa'da bu sayı, 19,6 bin kişi olmuştur. Japonya'da ise bu şirketlerin toplam istihdamının 11,5 bin kişi artması dikkat çekicidir.

Kimya tekellerinde ABD'de istihdam daralması % 10,2 ve Avrupa'da % 3,2 oranında gerçekleşmiştir. Buna karşılık Japonya'da ise bu şirketlerin istihdamı % 4,8 artmıştır.

İşten çıkarmalar, şirket bazında incelendiğinde ise ABD'de PPG Industries'in 5 bin, Air Products&Chemicals'ın 2 bin 200 kişiyi işten attığı görülmektedir. Dow Chemicals'ın istihdam artışı ise aynı dönemde 6 bin 100 kişi olmuştur.

Avrupa'da AkzoNobel ve Clariant'ın sırasıyla 2 bin 900 ve 2 bin 200 kişiyi işten attığı gözlenmektedir. BASF'ın ise istihdamını 7 bin 900 kişi artırması dikkat çekicidir. Bu artışta, 2009 yılında BASF'ın Ciba'yı satın alması etkili olmuştur.

Kriz Döneminde Büyük Kimya Şirketlerinde İşten Çıkarmalar

ABD

AVRUPA

JAPONYA

(Bin kişi)	2008	2009	İstihdamda Değişim	(Bin kişi)	2008	2009	İstihdamda Değişim		2008	2009	İstihdamda Değişim
Air Products & Chemicals	21,1	18,9	-2,2	Air Liquide (Fransa)	43	42,3	-0,7	Asahi Kasei	24,2	25,1	0,9
Albemarle	4,1	4	-0,1	AkzoNobel (Hollanda)	60	57,1	-2,9	DIC	23,6	22,6	-1
Cabot	4,3	4	-0,3	Altana (Almanya)	4,8	4,8	0	JSR	5,3	5,2	-0,1
Cytec Industries	6,7	5,8	-0,9	Arkema (Fransa)	14,8	13,6	-1,2	Kaneka	7,3	7,6	0,3
Dow Chemical	46,1	52,2	6,1	BASF (Almanya)	96,9	104,8	7,9	Mitsubishi Chemical	41,8	53,9	12,1
DuPont	60	58	-2	Bayer (Almanya)	108,6	108,4	-0,2	Mitsui Chemicals	12	12,9	0,9
Eastman Chemical	10,5	10	-0,5	Clariant (İsviçre)	20,1	17,5	-2,6	Shin-Etsu Chemical	19,2	16,9	-2,3
H.B. Fuller	3,1	3,1	-	DSM (Hollanda)	23,6	22,7	-0,9	Showa Denko	11,8	11,6	-0,2
Georgia Gulf	4,5	3,5	-1	Givaudan (İsviçre)	8,8	8,5	-0,3	Sumitomo Chemical	26,9	27,8	0,9
W.R. Grace	6,3	5,9	-0,4	Kemira (Finlandiya)	10	8,8	-1,2	Taiyo Nippon Sanso	9	9,6	0,6
Lubrizol	7	6,7	-0,3	Lanxess (Almanya)	14,8	14,3	-0,5	Teijin	19,4	18,8	-0,6
New Market Corp.	1,3	1,1	-0,2	Linde (Almanya)	51,9	47,7	-4,2	Toray	37,9	37,9	0
PPG Industries	44,9	39,9	-5	Lonza (İsviçre)	8,5	8,4	-0,1	Toplam Çalışan	238,4	249,9	11,5
Praxair	26,9	26,2	-0,7	Merck (Almanya)	32,8	33,1	0,3				
Solutia	3,7	3,4	-0,3	Rhodia (Fransa)	14,4	13,6	-0,8				
Stepan	1,6	1,6	-	Solvay (Belçika)	29,4	28,2	-1,2				
Toplam Çalışan	272,3	244,3	-28	Sygenta (İsviçre)	24,1	25,9	1,8				
				Wacker (Almanya)	15,9	15,6	-0,3				
				Toplam Çalışan	594,9	575,3	-19,6				

Kaynak: Chemicals & Engineering News (CEN-Online)

Japonya'da en yüksek işten çıkarma, 2 bin 300 kişi ile Shin-Etsu Chemical'de yaşanmıştır. DIC, kriz sürecinde bin 400 kişiyi kapı önüne koymuştur. Mitsubishi Chemical ise istihdamını 12 bin 100 kişi artırmıştır.

2009 yılında kimya şirketlerinin bir kısmında gözlenen istihdam artışlarının bir nedeni, aynı yıl yine kriz nedeniyle yoğunlaşan satın alma ve birleşme işlemleridir. Şirketler yeni yatırımlardan çok satın alma işlemleri ile istihdamlarını artırmışlardır. Yine aynı nedenle, kriz döneminde irili ufaklı kimya şirketlerini bünyesine katan büyük kimya tekellerinin istihdamındaki gerçek azalma perdelenmiştir.

Kimya tekelleri

Dünyanın dev kimya tekelleri açısından kriz önemli bir gelir kaybına neden olmuştur. Chemicals&Engineering News verilerine göre, cirolarına göre dünyanın en büyük 50 kimya şirketinin toplam geliri, 2009 yılında 2008'e göre % 21 düzeyinde azalmıştır. Bu şirketlerin 46'sının satış gelirleri kriz döneminde düşmüştür.

Ancak aynı şirketlerin sadece 4 tanesinin faaliyet zararı açıklamış olması, bu şirketlerin kriz sürecinde faturayı büyük ölçüde işçilerine çıkartarak, maliyet tasarrufuna gitmeleri ile açıklanabilir. Aynı durum, 50 şirketin kârlarının toplamının sadece % 6,2 oranında düşmüş olması ile kendini belli etmektedir. Şirketlerin satış gelirlerindeki % 21'lik azalmaya karşın, kârları % 6,2'lük bir düşüş yaşamıştır.

Kriz koşullarında öncelikle çalışanlarını işten çıkarma yoluna giden kimya tekellerinin, bir başka uygulaması ise şirket faaliyetlerinin yeniden yapılandırılması ve satın alma/birleşme işlemlerinin artması olmuştur.

2009 yılında kimya sektöründe öne çıkan satın alma ve birleşme işlemleri Hazine Müsteşarlığı'nın hazırladığı 2009 Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu'na göre şöyledir:

- Almanya merkezli K+S AG, ABD merkezli Morton International Inc.'i 1,6 milyar dolara satın almıştır.
- Birleşik Arap Emirlikleri merkezli IPIC, Kanada merkezli NOVA Chemicals'ı 500 milyon dolara satın almıştır.
- Roche Holding Ltd., Genentech Inc.'in % 44 hissesini 34,5 milyar dolara satın almıştır.
- BASF, Ciba'yı 5,1 milyar dolara satın almıştır.
- Abbott Laboratories, Solvay Pharmaceuticals'ı 4,5 milyar dolara satın almıştır.
- Sanofi-Aventis SA, Merial Limited'in % 50 hissesini 2,8 milyar dolara satın almıştır.

- GlaxoSmithKline Plc. Stiefel Laboratories Inc.'i 2,5 milyar dolara satın almıştır.
- Watson Pharmaceuticals Inc., Arrow Group'u 1,2 milyar dolara satın almıştır.
- Novartis AG, EBEWE Pharma'yı 925 milyon dolara satın almıştır.

Sektörde Güncel Gelişmeler

Kimya sanayinin dünya ölçeğinde bugün büyüklüğü yaklaşık 3 trilyon dolar düzeyindedir. Kimya sanayinde AB, dünyanın en büyük üreticisi konumundadır. AB'yi sırasıyla ABD ve Japonya izlemektedir. AB ve ABD menşeli kimya şirketleri dünyanın en büyük şirketleri arasında yer almaktadır.

Dünya kimya üretimi 2010 yılında % 10,2 oranında artmıştır. Kimyasalların dünya ihracat büyüklüğü ise 2010 yılında 1,170 milyar dolar olmuştur. Bu değer 2007 yılına göre dünya kimyasal ihracatının % 3 büyüdüğünü göstermektedir. Dünyada kimya ihracatında ilk sırayı % 11'lik pay ile ABD, ikinci sırayı % 10 ile Almanya almaktadır.

İlaç sektöründe ihracat ise 2010 yılında 463 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2007'ye göre % 8'lik büyümeye işaret eden bu değer, ilaç sektörünün krizden kimya sektörünün geneline göre daha az etkilendiğine işaret etmektedir. Dünyanın en büyük ilaç ihracatçıları sırasıyla Almanya, İsviçre ve İrlanda'dır.

ABD kimya sanayi, 689 milyar dolarlık üretim ile toplam kimya üretiminin % 19'unu karşılamaktadır. ABD'de kimya sanayinin doğrudan istihdamı ise 800 bin kişinin üzerindedir. Bu ülkede, kimya sanayinin satış-pazarlama ve bağlı sektörlerle istihdam ettiği toplam çalışan ise 5,5 milyon kişiyi aşmaktadır.

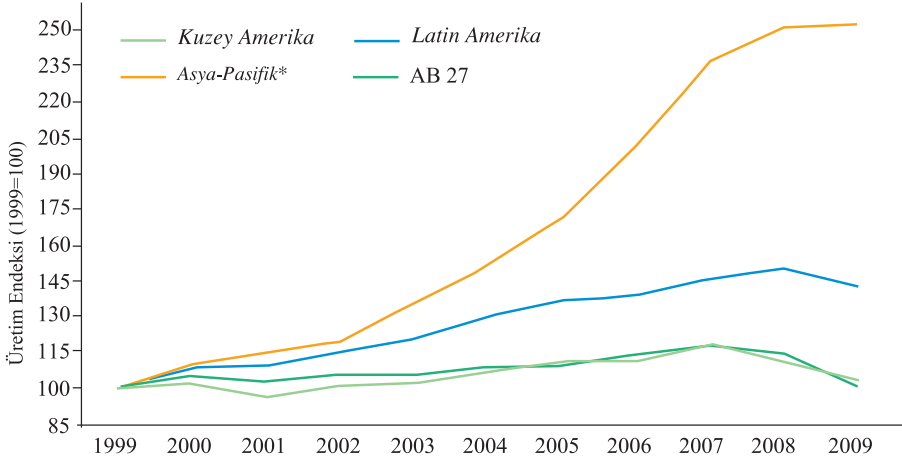
AB kimya sektörü 2010 yılında 47 milyar avroluk ticaret fazlası elde etmiştir. Satışlar ise 2009'a göre % 17,2 artış göstermiştir. AB'nin kimyasal üretimi 2010 yılında 2007 yılı seviyesinin hâlâ % 1,4 altında bulunmaktadır. AB'de kimya sektörü istihdamı 2010 yılında 2009'a göre % 2,6 düşüş göstermiştir. AB'de kimya sektöründe 1 milyon 157 bin kişi çalışmaktadır.

2008 krizinin ardından, kimya sektöründeki istihdam düşüşü trendi hızlanmıştır. 1995 yılında AB'de 1 milyon 587 bin kişi sektörde istihdam edilirken, yıllık ortalama % 2'lik düşüşle istihdam bugünkü seviyesine düşmüştür. 2009 yılında ise istihdamdaki düşüş krizin etkisiyle % 4,7 düzeyinde gerçekleşmişti.

Son yıllarda kimya sektöründe Asya-Pasifik ülkelerinin yükselişi sürmektedir. Asya-Pasifik bölgesinde kimya üretimi AB, ABD ve Latin Amerika'ya göre yaklaşık 2-2,5 kat daha hızlı artış göstermiştir.

Bölgelere Göre Dünya Kimya Sektörü Üretimi

* Asya, Japonya, Çin, G.Kore, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayvan, Tayland, Pakistan, Bangladeş ve Avustralya'yı kapsamaktadır.

Kaynak: CEFIC

ABD Kimya Konseyi, önümüzdeki on yılda kimya üretiminin dünyada yıllık ortalama % 3,5 artacağını tahmin etmektedir. Konsey, bu artışın büyük kısmının Asya-Pasifik bölgesinde gerçekleşeceğini ve Çin'in sektörde yükselişine devam edeceğini öngörmektedir.

Çin'in kimya ihracat büyümesi 2010 yılında % 30 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Dünya kimya sektöründe Çin önemli bir yatırım merkezi haline gelmektedir. Dört büyük kimya tekeli, 2010 yılında bu ülkede dev yatırımlara start vermişlerdir.

AkzoNobel, 434 milyon dolarlık bir yatırımla Çin'in Ningbo bölgesinde şelat, etilen amin ve etilen oksid üretmek için bir kompleks açmıştır. Şirket bu yatırımla 6500 kişiyi istihdam etmektedir.

Dow Corning ve Wacker Chemie şirketleri Jiangsu bölgesinde ortak bir silikon üretim tesisi kurmuşlardır. Asya ve Çin'in artan silikon mamülleri talebini karşılamak için gerçekleştirilen bu yatırımın büyüklüğü 1,8 milyar dolara ulaşmaktadır.

Rhodia Silica ise Qingdao bölgesinde silis üretimine başlamıştır. Şirket tarafından üretilen silis, enerji tasarruflu araç lastikleri üretiminde kullanılmaktadır.

B. TÜRKİYE'DE KİMYA SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER

Türkiye'de Kimya Sanayii

Türkiye'de Kimya Sanayii 1950'lerin başında faaliyete başlayan şirketlerle kurulmuş ve 1960'lar ve 1970'lerde gelişme göstermiştir. 1970'li ve 1980'li yıllarda ise rafinaj ve petrokimya alt sektörlerinde kamuya ait Petkim ve Tüpraş'ın önemli hammadde sağlayıcı şirket olarak öne çıkmasına tanık olunmuştur. Bu gelişmeyi, aynı yıllarda çok sayıda küçük ve orta büyüklükte özel şirketin kurulması izlemiştir.

1984 yılında ise Gümrük Kanunu'nun yayımlanmasından hemen sonra kimyasal ürünlerin gümrük tarifeleri oranları düşürülmüş ve daha önce büyük ölçüde iç pazara yönelik üretim yapan Kimya Sanayii, dış pazarlara açılmaya başlamıştır. Ancak sektörün ihracat kapasitesinin gelişmesi, Kimya Sanayinin ithalata bağımlı yapısını değiştirememiştir. Buna karşın, Türkiye Kimya Sanayii gerek üretim gerek de ihracat kapasitesi ile başta Balkanlar ve Orta Asya bölgelerinde en büyükler arasında yerini almıştır.

2000'li yıllarla birlikte sektör, özellikle önemli bir ihracat potansiyelini harekete geçirerek hızlı bir şekilde büyümüştür. Aynı yıllar, sendikamız Petrol-İş'in örgütlü bulunduğu kamuya ait Petlas, Petrol Ofisi, Gübre Fabrikaları, Tüpraş ve Petkim gibi sektörün temel bileşeni olan şirketler özelleştirilmiştir. Sektörde özelleştirme politikaları, ithalata olan bağımlılığın güçlenerek sürmesinin önemli nedenlerinden birisi olmuştur.

Sektörde 2001 Krizi'nin ardından hızlanan yabancılaşma ise sürmektedir. Başta ilaç alt sektörü olmak üzere Kimya Sanayi'nin bütününde yabancı sermayenin etkisi giderek artmaktadır.

Türkiye'de kimya sanayi şirketleri, daha çok kıyı bölgelerimizde yoğunlaşmıştır. Marmara ve Ege Bölgelerinde (İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve İzmir illeri), tüketici kimyasalları, boya, lastik ve plastik, petrol ve petrol ürünleri üretimi, Akdeniz Bölgesinde ve kısmen Karadeniz Bölgesinde gübre üretimi yapılmaktadır.

TÜİK tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı verileri baz alınarak yine aynı kurum tarafından sektörlerin toplam üretimleri içerisinde alt sektörlerin payları belirlenmiştir. 2000'li yıllarda kimya sektöründe özellikle dış pazarlara entegrasyon bağlamında ciddi gelişmeler yaşanmış olsa da, alt sektörler açısından paylarda ciddi kırılmalar görülmediği söylenebilir.

Kimyasal Üretimin Bileşimi	
KİMYASALLAR	(%)
Lastik ve plastik sanayi ürünleri	31
Tıp ve eczacılık ürünleri	20
Tüketici kimyasalları	11
Sentetik kauçuk ve plastik ham maddeleri	11
Suni ve sentetik elyaf	7
Boya, vernik ve mürekkep	6
Diğer bir yerde sınıflandırılmamış kimyasallar	5
Ana kimyasal maddeler	4
Kimyasal gübre ve azotlu bileşikler	4
Tarım kimyasalları	1

Kaynak: TÜİK, Petrol-İş

Aynı verileri baz alarak Türkiye'de kimyasal üretimin bileşimi incelendiğinde; lastik ve plastik sanayi ürünleri % 31'lik oranda birinci sırada yer alırken, tıp ve eczacılık ürünleri (ilaç) 2. sırada (% 20) bulunmaktadır. Bunları % 11 ile tüketici kimyasalları ve sentetik kauçuk ve plastik ham maddeleri üretimi izlemektedir.

Yüksek katma değer yaratan organik ve inorganik kimyasalların üretimi çok düşük oranlardadır.

Yine en son yapılan Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı verileri dikkate alındığında, Türkiye'de kimya sanayinin yaklaşık % 83'ünü, (1-9) işçi çalıştıran KOBİ'ler oluşturmaktadır. 10-49 arasında çalışanı bulunan firmalarla birlikte bu oran, % 96,5'e ulaşmaktadır.

Söz konusu KOBİ'ler ülkemizde kimya sanayinin yapısını da belirlemektedir. Türkiye'de 50'den fazla çalışanı bulunan firmalar, orta ölçekli veya büyük şirket olarak kabul edilmektedir. Genellikle, teknolojik olarak geri ve bir tür aile şirketi yapısında olan bu tesislerin, kapasite kullanım oranları düşüktür.

Mevcut şirketlerin ancak, % 1,5'ini oluşturanlar 100'ün üzerinde çalışana sahiptir. 500'ün üzerinde çalışanı olanlar ise kamu şirketi ya da çok uluslu şirketlerdir. Bunlar, endüstriyel kimyasallar, plastikler ve tarım kimyasalları üretimi alanlarında yoğunlaşmışlardır.

2008 yılında kimya sektöründe TÜİK verilerine göre, 13.802 işyeri bulunurken, 2010 yılında sektördeki şirket sayısı 15.129 olmuştur. Sektördeki işyeri sayısı, imalat sanayindeki toplam işyeri sayısının % 6,3'ünü oluşturmaktadır.

Ülkemizde kimya sektörünün birçok alt sektöründe şirket ciroları dikkate alınarak yapılan hesaplamalara göre, tekelci bir yapının hakim olduğu görülmektedir. TÜİK, sektörlerde cirosu en yüksek 4 (CR-4) ve en yüksek 8 (CR-8) şirketin cirolarının toplamını, o sektördeki toplam ciroya oranlayarak, sektörel yoğunlaşma derecelerini hesaplamaktadır. Bu hesaplamalar, sektörlerdeki tekelci yapıya ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

2008 yılında yapılan son İmalat Sanayinde Yoğunlaşma Anketi verilerine göre, plastik ürünler imalatı ile ilgili alt sektörler ve boya üretiminde **yoğunlaşma düşük**; kozmetik, tekerlek lastiği, başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünler imalatı ile diğer kauçuk ürünleri imalatında **yoğunlaşma orta düzeyde**; kalan diğer tüm sektörlerde ise **yüksek ya da çok yüksek düzeydedir**.

Yoğunlaşma yani tekelleşme düzeyi düşük veya orta düzeydeki alt sektörlerde faaliyet gösteren firma sayısının fazla olduğu görülmektedir. Öte yandan, yoğunlaşma düzeyi yüksek ve çok yüksek olan alt sektörler genelde teknoloji yoğun ve yüksek sermaye yatırımı gerektiren sektörlerdir.

Sanayi gazları imalatı, rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı, ham petrol ve doğalgaz çıkarımı, gübre, kaset-bant vb. kayıt gereçlerinin imalatı, patlayıcı madde imalatı, suni elyaf ve iç ve dış lastik imalatı sektörlerinde yoğunlaşmanın bir hayli yüksek ve bu sektörlerde ilk 8 firmanın cirolarının toplamının sektördeki toplam ciroya oranının % 98-100 düzeyinde olduğu gözlenmektedir.

Öte yandan, İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) her yıl hazırladığı 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinin son yayınlanan 2009 yılı verilerine göre, işkolumuz olan kimya sektöründe bu listede 88 firma yer almıştır. Bu sayı 2007 yılında 74 olarak belirlenmiştir. Söz konusu listede, kimya sektöründen çok sayıda şirketin yer alması, işkolumuzdaki şirketlerin büyük ölçekli olduğuna ve alt sektörlerin tekelci yapısına işaret eden bir başka göstergedir.

Kimya Sektöründe Yoğunlaşma

NACE Rev. 2	Kimya Alt Sektörleri	CR (4)	CR (8)	Girişim sayısı	Yoğunlaşma derecesi
1110	Hampetrol ve doğalgaz çıkarımı*	96,1	99,7	9	Çok yüksek
2320	Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	98,3	98,8	181	Çok yüksek
2411	Sanayi gazları imalatı	98,5	100,0	8	Çok yüksek
2412	Boya ve pigment imalatı	68,3	84,1	42	Yüksek
2413	Diğer inorganik ana kimyasal maddelerin imalatı	60,0	71,6	316	Yüksek
2414	Diğer organik ana kimyasal maddelerin imalatı	83,2	95,2	36	Çok Yüksek
2415	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerin imalatı	81,5	98,3	125	Çok yüksek
2416	Plastik hammaddelerinin imalatı	75,9	84,3	523	Çok yüksek
2417	Sentetik kauçuk hammaddelerinin imalatı	100,0	100,0	1	Çok yüksek
2420	Pestisid (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı	69,3	91,7	26	Yüksek
2430	Boya, vernik benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı	23,9	38,3	1062	Düşük
2441	Temel eczacılık ürünleri imalatı	100,0	100,0	1	Çok yüksek
2442	Farmasötik preparat imalatı (ilaç)	32,7	51,1	158	Orta
2451	Sabun ve deterjan ile temizlik ve cilalama maddeleri imalatı	55,6	84,4	554	Yüksek

NACE Rev. 2	Kimya Alt Sektörleri	CR (4)	CR (8)	Girişim sayısı	Yoğunlaşma derecesi
2452	Parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı	31,0	48,6	409	Orta
2461	Patlayıcı madde imalatı	90,7	99,7	16	Çok yüksek
2462	Tutkal ve jelatin imalatı	49,9	64,4	103	Yüksek
2463	Uçucu yağların imalatı	76,1	89,7	21	Çok yüksek
2465	Kaset, bant vb kayıt gereçlerinin imalatı (kaydedilmemiş)	98,7	99,6	12	Çok yüksek
2466	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünlerin imalatı	31,6	52,3	172	Orta
2470	Suni elyaf imalatı	98,7	100,0	5	Çok yüksek
2511	İç ve dış lastik imalatı	96,1	100,0	6	Çok yüksek
2512	Lastiğe sırt geçirilmesi ve yeniden işlenmesi	40,8	60,2	200	Orta
2513	Diğer kauçuk ürünleri imalatı	31,2	42,8	760	Orta
2521	Plastik tabaka, kalıp tüp ve profil imalatı	27,8	37,6	1947	Düşük
2522	Plastik ambalaj malzemesi imalatı	21,3	29,6	2125	Düşük
2523	Plastik inşaat malzemesi imalatı	15,9	22,4	8472	Düşük
2524	Diğer plastik ürünlerin imalatı	16,7	24,2	1818	Düşük

* Kimya sektöründe sınıflandırılmamasına karşın Petrol-İş örgütülü olduğu için tabloya dahil edilmiştir.

Kaynak: TÜİK

İSO 500 listesinde kimya işkolunda yer alan 88 firmanın alt sektörlere göre dağılımı ise şöyledir¹:

Kimyasal Ürünler	: 17
Plastik Ürünler	: 18
LPG	: 6
İlaç	: 16
Boya	: 5
Petrol	: 3
Lastik	: 4
Petro-Kimya	: 3
Gübre	: 4
Kauçuk Ürünler	: 1

2007 yılında bu sektörlere ek olarak asfalt ve oto yan sanayi de bulunmaktaydı ancak İSO 2009, 500 büyük sanayi kuruluşu arasına bu sektörlerden firma girememiştir.

Yabancı Sermaye

Ülkemizde kimya sektörü, imalat sanayi içerisinde yabancı sermaye girişlerinde öne çıkan sektörlerden birisidir. Ancak, kimya sektöründe yabancı sermaye girişi, daha

Doğrudan Yabancı Sermaye Girişleri İçerisinde Kimya Sektörü										
(milyon \$)	2007	Pay %	2008	Pay %	2009	Pay %	2010	Pay %	2011*	Pay %
Sınai Sektörler	5.114	26,7	5.174	35,1	3.780	60,5	3.127	48,0	846	14,1
İmalat Sanayi	4.210	22,0	3.955	26,8	1.565	25,0	868	13,3	296	4,9
Kimya Sektörü	1.602	8	374	3	379	6	123	2	88	1
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	470	2,5	12	0,1	12	0,2	9	0,1	2	0,0
Kimyasal Ürünler	1.108	5,8	200	1,4	336	5,4	102	1,6	86	1,4
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	24	0,1	162	1,1	31	0,5	12	0,2	0	0,0
TOPLAM	19.137	100,0	14.747	100,0	6.252	100,0	6.520	100,0	6.002	100,0

* Nisan ayı itibarıyla

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

¹ İSO 500 listesine giren 10 şirket bilgilerinin kamuoyuna açıklanmasını istemediğinden, alt sektörlere dağılım bilgisini veren şirketler arasında yapılmıştır.

çok mevcut şirketlerin satın alınması ya da yerli şirketlerle ortaklık kurulması yoluyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle sektöre yabancı sermaye girişi düzensiz bir seyir izlemektedir.

2007 yılında kimya sektörüne 1,6 milyar dolarlık giriş yaşanmış, doğrudan yabancı sermaye girişi 2008 yılında 374 milyon dolar, 2009 yılında 379 milyon dolar olmuştur. 2010 yılında kimya sektörüne yabancı sermaye girişi 123 milyon dolara gerilemiştir.

Kimya sektörünün doğrudan yabancı sermaye girişleri içerisindeki payı 2007 yılında % 8, 2008'de % 3, 2009'da % 6 ve 2010 yılında % 2 olarak gerçekleşmiştir.

Kimya sektörü alt sektörler olarak incelendiğinde doğrudan yabancı sermaye girişlerinin daha çok kimyasal ürünler üretiminde yaşandığı görülmektedir. Sendikamız Petrol-İş'in örgütlü olduğu Eczacıbaşı Sağlık Ürünleri San. Ve Tic. A.Ş.'nin, 2009 yılında Çek Cumhuriyeti merkezli Zentiva N.V. tarafından 253,6 milyon dolara satın alınması o yılın en büyük satın alma işlemlerinden birisi olmuştur.

İmalat sanayinde 1954-2010 yılları arasında faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirket sayısı toplam 4.369'dur. İmalat sanayinin alt sektörlerinde yabancı sermayeli şirket sayısının en fazla olduğu sektör ise 484 şirket ile kimya sektörüdür. İmalat sanayinde faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin % 11'i kimya sektöründe bulunmaktadır.

İmalat Sanayinde Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı							
Sektörler	1954-2005 Birikimli	2006	2007	2008	2009	2010	1954-2010 Toplam
İmalat Sanayi	2237	412	463	454	388	415	4369
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı	244	42	34	34	50	64	468
Tekstil Ürünleri İmalatı	290	45	46	21	18	20	440
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	254	40	54	45	39	52	484
B.Y.S Makine ve Teçhizat İmalatı	164	51	44	46	29	23	357
Motorlu Kara Taşıtı, Römork ve Yarı Römork İmalatı	157	15	19	23	18	7	239
Diğer İmalat	1128	219	266	285	234	249	2381
Toplam Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı	10273	2920	3304	3171	2936	3344	25948

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

İSO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu içerisinde 2009 yılında kimya işkolunda % 50'nin üzerinde veya tamamen yabancı sermayenin kontrolünde 34, toplamda ise 39 tane firma vardır. Bu firmaların çoğunlukla kimya ve ilaç alt sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. İlaç sektöründe 16 firma İSO 500'ün içinde yer almaktadır ve bu firmaların dokuzunun sermayesinin % 50'sinden fazlası yabancı şirketlere aittir. Ayrıca kimyasal ürünler üretimi yapan firmalardan 7 tanesinin % 50 ve fazlası oranında yabancı sermaye ortaklığı bulunmaktadır.

Petrol-İş'in örgütlü olduğu ve sözleşme imzaladığı 74 işyeri içerisinde de 27 tanesi yabancı sermayeli şirkettir. Ayrıca son dönemde yeni örgütlendiğimiz şirketler arasında yabancı sermayeli şirketlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

KKO ve Üretim

Kapasite Kullanım Oranları (KKO)

Kimya sanayi, imalat sanayinde üretilen katma değer yaklaşık % 30'unu yaratmaktadır. Sektörün, imalat sanayii toplam üretimi içerisindeki payı ise % 25'ler dolayındadır.

Kimya sanayinde özel sektörün ürettiği katma değer toplam imalat sanayi içerisindeki payında 1998 yılından itibaren artış trendi söz konusudur. 1999 yılıyla birlikte, kamu sektörünün ürettiği katma değer ilk defa, özel sektörün altına düşmüştür.

Kapasite Kullanım Oranına (KKO) bakıldığında, kriz koşulları dışında kimya sanayinin alt sektörlerinde KKO'nun imalat sanayi ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Kimya Sektöründe Kapasite Kullanım Oranları (%)					
	2007	2008	2009	2010	2011*
İmalat Sanayi	80,2	76,7	65,2	72,6	74,6
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	91,3	87,3	58,0	65,8	72,7
Kimyasallar ve Kimyasal Ürünler	73,3	72,4	68,9	80,4	83,3
İlaç	78,7	75,1	70,9	72,3	75,5
Plastik ve Kauçuk Ürünler	76,2	74,5	64,4	73,1	76,1

* Ocak - Haziran dönemi ortalaması

Kaynak: TÜİK

Rafine edilmiş petrol ürünlerinde 2007 yılında % 91,3 gibi yüksek bir rakama ulaşan KKO, 2008 yılında etkisini göstermeye başlayan krizle birlikte azalmaya başlamış ve 2009 yılında % 58'e kadar gerilemiştir. 2010 yılında % 65,8'e yükselen KKO, 2011 yılının ilk 6 ayında % 72,7'ye çıkmıştır.

Kimyasallar ve kimyasal ürünler sektöründe ise 2007 yılında % 73,3 düzeyinde olan KKO, krizin etkisiyle 2009 yılında % 68,9'a gerilemiştir. 2010 yılında hızlı bir toparlanma yaşandığı görülen sektörde, KKO % 80,4 olarak gerçekleşmiştir. KKO'daki artışın 2011'in ilk yarısında da sürdüğü gözlenmektedir.

İlaç sektöründe KKO'nun % 70-80 bandı arasında seyrettiği ve kimya sanayindeki diğer alt sektörlerle oranla daha az oynaklık gösterdiği görülmektedir. Kriz ilaç sektöründe de KKO oranlarında bir düşme yaşanmıştır. 2007 yılında % 78,7 düzeyindeki KKO, 2011'in ilk yarısı itibarıyla % 75,5 olmuştur.

Plastik ve kauçuk ürünler imalatı, krizden sert bir şekilde etkilenmiş ve 2009 yılında KKO % 64,4'e kadar gerilemiştir. Daha sonra KKO yükselmiş, 2011'in ilk yarısında 2007 yılındaki % 76 dolayındaki düzeyini yeniden yakalamıştır.

Üretim

Sektörde 2007-2011 döneminde üretim düzeylerinin seyrine bakıldığında ise sendikamızın örgütlü olduğu kamu ve özel şirketlerin yer aldığı ham petrol ve doğal gaz çıkarımı ile Tüpraş'ın faaliyet gösterdiği rafine edilmiş petrol ürünleri dışında imalat sanayinin genel seyri ile paralellik görülmektedir.

İmalat sanayi üretimi, %11,4 oranında daralmış ve yaşanan bu üretim düşüşünün ardından 2005 yılındaki düzeyinin altına gerilemiştir. 2010 yılında ise % 14,4'lük artışla kriz öncesinde 2007 yılındaki üretim seviyesini yakalamıştır. 2011 yılının ilk beş ayında ise üretim artışının sürdüğü görülmektedir. İmalat sanayinde üretim bugün, 2005 yılına göre % 20 daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır.

Ham petrol ve doğalgaz çıkarımı üretimi, 2006 ve 2007 yılında düşüş yaşadktan sonra 2008-2010 döneminde artış göstermiştir. Bu sektörün krizden etkilenmemiş, sektörün en büyük oyuncusu konumundaki Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) üretim kararları sektörün üretim düzeyinde belirleyici olmuştur.

Rafine edilmiş petrol ürünlerinde ise üretimin krizden yoğun bir şekilde etkilendiği gözlenmiştir. 2008 yılında üretimde duraklama görülmüş, 2009 yılında ise üretim

% 20,7 gibi yüksek bir oranda gerileme yaşamıştır. Bu sektörde 2010 yılında başlayan toparlanma, 2011'in ilk yarısında hızlanmıştır. Ancak sektörde üretim düzeyi hâlâ 2005 yılı düzeyinin altındadır. Kriz öncesine göre ise üretim % 11 daha geridedir.

Kimya Sektöründe Üretim Düzeyleri (2005=100)							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı	100,0	95,4	92,4	96,6	103,7	107,4	101,6
İmalat Sanayi	100,0	107,2	114,4	112,7	99,9	114,3	120,2
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	100,0	105,0	106,2	106,7	84,6	89,9	94,9
Kimyasallar ve Kimyasal Ürünler	100,0	110,8	114,3	107,1	106,6	123,6	134,8
İlaç	100,0	111,2	132,1	143,5	147,4	146,0	159,8
Kauçuk ve Plastik Ürünler	100,0	105,0	113,9	110,7	100,6	121,0	135,2

* Ocak - Mayıs dönemi ortalaması
Kaynak: TÜİK

Üretim Artışları (Bir önceki yıla göre, %)						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı	-4,6	-3,1	4,5	7,4	3,6	-3,2
İmalat Sanayi	7,2	6,7	-1,5	-11,3	14,4	12,1
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	5,0	1,2	0,4	-20,7	6,3	22,5
Kimyasallar ve Kimyasal Ürünler	10,8	3,1	-6,3	-0,5	15,9	11,3
İlaç	11,2	18,8	8,7	2,7	-0,9	8,5
Kauçuk ve Plastik Ürünler	5,0	8,4	-2,8	-9,2	20,3	17,2

* Ocak - Mayıs dönemi ortalaması
Kaynak: TÜİK

Kimyasallar ve kimyasal ürünler üretimi, 2008 yılında % 6,3 gerileme yaşamış, 2009 yılında ise krizin etkisini üzerinden atamamış ve üretim yatay seyretmiştir. 2010 yılında ise üretimde % 15,9 düzeyinde yüksek bir artış görülmüştür. Üretim artışının 2011 yılının bütününde de yüksek bir seviyede gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Kimyasallar ve kimyasal ürünler üretimi, 2005 baz yılına göre % 34,8 daha yukarıdadır.

İlaç sektöründe ise sektörel düzenlemeler ve yabancı sermayenin sektöre girişi ile üretimin 2005 yılından bugüne kriz dönemi dahil artış gösterdiği, 2010 yılında ise sektördeki şirketlerin aleyhine fiyat düzenlemesi nedeniyle üretimin % 0,9 azaldığı görülmüştür. Ancak ilaç sektöründeki büyüme ve üretim artışı trendi sürmektedir.

Kauçuk ve plastik ürünler üretimi, 2008 ve 2009 yıllarında sırasıyla % 2,8 ve % 9,2 oranında gerilemiş, 2010 yılında ise % 20,3 gibi yüksek bir üretim artışı yaşamıştır. 2011 yılında 2010 yılında görülen yüksek üretim artışının tekrarlanacağı tahmin edilmektedir. 2011'in ilk yarısında üretim artışı % 17,2 olmuştur.

Dış Ticaret

Kimya sektörü dış ticaretinin en öne çıkan özelliği, sektörün dışa bağımlı yapısıdır. Dış ticaret rakamlarına yansıyan bu durum, sektörde hem mamul ürün hem de hammadde ve ara malları için geçerlidir.

2010 yılında kimya sektörü ihracatı 14,5 milyar dolar gerçekleşirken, ithalat 67,4 milyar dolar olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise % 21,5'te kalmıştır.

Kimya Sektöründe İhracatın İthalatı Karşılama Oranı					
	2007	2008	2009	2010	2011*
İhracat (bin \$)	12.485.417	16.736.234	11.869.320	14.523.120	7.574.103
İthalat (bin \$)	58.996.253	77.272.627	52.700.199	67.439.465	35.868.752
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	21,2	21,7	22,5	21,5	21,1

* Ocak - Mayıs dönemi ortalaması

Kaynak: TÜİK

Kimya sektörü, ülkemizdeki diğer imalat sanayi sektörlerinde olduğu gibi, üretimini büyük ölçüde ithal girdi kullanarak sürdürmektedir. Bu nedenle üretimin yükselmesiyle birlikte gerçekleşen ihracat artışlarına paralel olarak ithalat da artmaktadır.

Sektörün dışa bağımlı yapısı, katmadeğeri yaratma kapasitesi yüksek alt sektörlerle yatırım ve sektörün bütününde AR-GE faaliyetinin artırılması ve planlı bir yatırım hamlesiyle birlikte değiştirilebileceği açıktır. Sektörün özellikle rafinaj ve petrokimya gibi yüksek katmadeğer üreten alt sektörlerinde geçmişte devlet yatırımlarının görüldüğü işlev, bugün sektörün bütünü için gereklidir.

İhracat

Ülkemizde kimya sektörü ihracatı sürekli bir artış göstermektedir. 2009 yılında kriz nedeniyle yaşanan azalma dışında 2007-2011 döneminde ihracat artış göstermiştir.

FASILLARA GÖRE İHRACAT (bin \$)						
Fasıl	Ürün	2007	2008	2009	2010	2011*
27	Mineral Yakıtlar/yağlar	5.147.932	7.531.776	3.921.300	4.469.479	2.645.705
28	İnorganik kimyasallar	516.648	679.620	611.669	930.672	469.997
29	Organik kimyasallar	374.383	486.560	347.698	520.499	252.522
30	Eczacılık ürünleri	357.776	421.134	429.061	558.172	242.207
31	Gübreler	84.346	217.321	83.679	205.484	104.990
32	Boya, macun, vernik	357.455	452.406	428.770	532.435	229.833
33	Parfümeri, kozmetik	361.008	448.352	418.311	492.007	207.370
34	Sabunlar	516.651	662.605	647.727	678.101	287.467
35	Albüminoid madde	55.334	70.604	75.112	94.365	48.574
36	Barut, patlayıcı madde	11.341	18.199	11.952	15.581	7.578
37	Fotoğrafçılık, sinemacılık eşyası	11.123	12.258	11.298	14.043	6.901
38	Muhtelif kimyasallar	280.222	364.258	320.298	399.775	182.208
39	Plastik ve plastikten mamul eşya	2.822.051	3.563.148	3.093.759	3.716.596	1.815.293
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.589.147	1.807.993	1.468.685	1.895.911	1.073.459
	KİMYA SEKTÖRÜ TOPLAM İHRACATI	12.485.417	16.736.234	11.869.320	14.523.120	7.574.103
	TOPLAM İHRACAT	107.271.750	132.027.196	102.142.613	113.883.224	54.263.067
	KİMYA/TOPLAM İHRACAT ORANI	11,6	12,7	11,6	12,8	14,0

* Ocak - Mayıs dönemi ortalaması

Kaynak: TÜİK

Mineral yakıtlar/yağlar dahil kimya sektörünün toplam ihracatı 2007 yılında 12,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 2008 yılında ihracat 16,7 milyar düzeyine çıkmış, 2009 yılında ise kriz nedeniyle % 29'luk azalışla 11,9 milyar dolara gerilemiştir.

2010 yılında ise kimya sektörü ihracatı, krizin etkilerini atmaya başlamış ve % 22,4'lük artışla 14,5 milyar dolara yükselmiştir.

Kimya sektörü ihracatının, Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payı ise % 11-15 arasında değişmektedir. 2010 yılında kimya sektörü ihracatı toplam ihracatın % 12,8'ini oluşturmuştur. 2011'in ilk beş aylık döneminde ise pay % 14'e çıkmıştır.

Kimya sektörü ihracatının ülkelere göre dağılımı

	ÜLKE ADI	2009 (\$)	2010 (\$)	DEĞİŞİM (%)
1	ALMANYA	617.382.349	753.136.125	21,99
2	IRAK	512.586.619	709.562.086	38,43
3	SURİYE	282.291.895	629.716.920	123,07
4	RUSYA FEDERASYONU	439.704.638	620.419.155	41,10
5	İRAN	262.059.019	509.805.316	94,54
6	MISIR	388.653.374	483.724.207	24,46
7	İNGİLTERE	367.515.432	481.942.008	31,14
8	İTALYA	471.240.326	479.939.675	1,85
9	BİR.ARAP EMİRLİK.	269.494.102	468.195.361	73,73
10	A.B.D.	281.231.371	417.165.595	48,34
11	ROMANYA	320.622.513	379.893.958	18,49
12	KUZAY KIBRIS T.C.	290.626.084	350.657.617	20,66
13	AZERBAYCAN- NAHÇ.	297.026.566	339.483.714	14,29
14	ÇİN HALK CUMHUR.	259.862.208	318.196.538	22,45
15	SİNGAPUR	104.981.984	309.602.843	194,91
16	YUNANİSTAN	252.283.657	303.115.506	20,15
17	UKRAYNA	253.398.234	294.122.857	16,07
18	İSPANYA	187.082.135	281.529.264	50,48
19	FRANSA	192.824.734	253.702.821	31,57
20	İSRAİL	185.949.083	213.942.602	15,05

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

Sektör ihracatının fasıllara göre dağılımı incelendiğinde, en büyük payın 2010 yılında 4 milyar 469 milyon dolarlık ihracat ile mineral yağlar/yakıtta olduğu görülmektedir. Bu fasıldaki ihracat toplam kimya ihracatının % 30,8'ini oluşturmaktadır.

Plastik ve plastikten mamul eşya ihracatı ise 3 milyar 716 milyon dolar ile ikinci sırada gelmektedir ve toplam kimya ihracatı içindeki payı % 25,8'e ulaşmaktadır. Kauçuk ve kauçuktan eşya ihracatı ise % 13,1'lik paya sahiptir. İnorganik kimyasalların ihracatı ise kimya sektöründe ihracat değeri en yüksek olan 4. fasıldır ve payı % 6,4'tür.

Kimya sektörü ihracatının 2010 yılında en fazla yapıldığı ülke 753 milyon dolar ile Almanya olmuştur. Bu ülkeyi, 2010 yılında 709,5 milyon dolar ile Irak ve 629,7 milyon dolarlık ihracatla Suriye izlemektedir.

Türkiye'nin kimya sektörü ihracatının en fazla yapıldığı ülkeler arasında Ortadoğu ve Asya ülkelerinin sayısının giderek artması dikkat çekicidir. Özellikle 2008 krizinin ardından kimya sektörü daralan Avrupa pazarını ikame etmek için Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Yakın Asya ülkelerine yönelmiştir.

2008 yılında kimya sektörü dış ticaretinin % 52'si AB ülkelerine yapılırken, 2009 yılında bu oran % 51'e ve 2010 yılında % 49,2'ye gerilemiştir. Buna karşılık, 2009 yılında kimya dış ticaretinin % 27,2'si Yakın ve Ortadoğu ülkeleri ve Diğer Asya ülkeleri ile yapılırken, bu oran 2010 yılında % 29,3'e yükselmiştir.

İthalat

Kimya sektöründe ithalat 2010 yılında 67,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılına göre 2010 yılında yaklaşık % 30'luk bir artış yaşanmıştır. Bu artışta 2008 yılında olduğu gibi 2010 yılında da petrol fiyatlarının yüksek düzeyi ve buna bağlı olarak mineral yakıtlar/yağ ithalatının artması etkilidir.

2008 yılında patlak veren kriz, sektörün ithalatını da etkilemiş ve 2009 yılında ithalat 52,7 milyar dolara gerilemiştir.

Fasıllara göre ithalat incelendiğinde, toplam ithalatın % 57'lik bölümünü mineral yakıtlar/yağların oluşturduğu görülmektedir. Bu fasılda ithalat, 2010 yılında 38,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu fasılı, 9,7 milyar dolar ile plastik ve plastikten mamul eşya, 4,4 milyar dolar ile organik kimyasallar ve 4,4 milyar dolar ile eczacılık ürünleri izlemektedir.

FASILLARA GÖRE İTHALAT (bin \$)						
Fasıl	Ürün	2007	2008	2009	2010	2011*
27	Mineral Yakıtlar/yağlar	33.883.135	48.281.193	29.905.305	38.497.229	20.544.539
28	İnorganik kimyasallar	1.104.669	1.684.704	1.091.697	1.423.788	716.964
29	Organik kimyasallar	3.995.871	4.421.328	3.341.722	4.400.214	2.366.446
30	Eczacılık ürünleri	3.523.655	4.360.581	4.080.491	4.410.051	1.964.356
31	Gübreler	997.460	1.481.756	1.057.507	1.016.777	529.731
32	Boya, macun, vernik	1.529.035	1.579.244	1.276.064	1.545.048	797.755
33	Parfümeri, kozmetik	754.550	844.665	839.860	984.293	449.762
34	Sabunlar	511.746	640.619	521.366	625.558	327.338
35	Albüminoid madde	326.580	371.630	366.536	429.274	206.195
36	Barut, patlayıcı madde	28.250	34.522	29.461	35.951	17.757
37	Fotoğrafçılık, sinemacılık eşyası	243.797	234.438	217.268	223.866	102.690
38	Muhtelif kimyasallar	1.537.152	1.732.921	1.473.007	1.795.445	968.740
39	Plastik ve plastikten mamul eşya	8.688.044	9.385.517	6.944.490	9.730.413	5.525.909
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.872.309	2.219.509	1.555.423	2.321.559	1.350.571
	KİMYA SEKTÖRÜ TOPLAM İTHALATI	58.996.253	77.272.627	52.700.199	67.439.465	35.868.752
	TOPLAM İTHALAT	170.062.715	201.963.574	140.928.421	185.544.099	98.016.855
	KİMYA/TOPLAM İTHALAT ORANI	34,7	38,3	37,4	36,3	36,6

* Ocak-Mayıs dönemi

Kaynak: TÜİK

Mineral yakıt/yağlar hariç tutulduğunda toplam kimya ithalatının, % 33'ünü plastik ve plastikten mamul eşya oluşturmaktadır. Organik kimyasallar ve eczacılık ürünlerinin ithalat içerisindeki payları birbirleriyle eşit % 15 olmuştur. Bu fasılları, kauçuk ve kauçuktan eşya izlemektedir ve bu fasılda ithalatın payı % 8'dir.

İstihdam

SGK verilerine göre kimya sektöründe 2008 yılında 200.303 kişi istihdam edilmiştir.

Sektörde istihdam, 2008 yılına göre % 14'lük bir artış ile 2010 yılında 229.221'e yükselmiştir. 2011 yılı Şubat itibarıyla ise sektörde istihdam 230.629 düzeyindedir.

TÜİK verileri değerlendirildiğinde ise kimya sektörü istihdamının toplam imalat sanayi istihdamı içerisindeki payı ise 2010 yılında % 7,97'dir. 2010 yılında imalat sanayi istihdamı kayıtdışı çalışanlar dahil 4 milyon 216 bin kişi olarak tahmin edilmiştir. Kimya sektörünün imalat sanayi istihdamı içerisindeki payı dikkate alındığında, sektörümüzde kayıtlı-kayıtdışı toplam 336 bin kişi çalıştığı görülmektedir.

SGK ve TÜİK rakamları üzerinden yapılacak bir hesaplama, sektörde istihdamın yaklaşık % 32'sinin kayıtdışı çalışmakta olduğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde istihdamda kayıtdışılık oranının % 40'ın üzerinde seyrettiği düşünüldüğünde, kimya sektörünün yüksek katmadeğer üreten, teknoloji yoğun ve yüksek yatırım gerektiren yapısının kayıtdışı çalışma oranını sınırladığı anlaşılmaktadır. Ancak sektörde istihdamın yaklaşık üçte birinin kayıtdışı olmasının altı çizilmeli ve sendikal politikaların oluşturulmasında önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir.

Krizin Kimya Sektörüne Etkileri

a) Kapasite Kullanım Oranları (KKO) ve Üretim

Kriz sürecinde, üretim ve kapasite kullanım oranlarındaki seyir, mevcut sanayi alt yapısının taşıyıcı olmasına ve bazı sektörlerin ise rekabet gücü kayıplarıyla silinme noktasına gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur.

Nisan 2009 tarihinde imalat sanayinde % 66,8 olarak gerçekleşen KKO, 2001 krizindeki % 70 civarındaki seviyenin de altına gerilemiştir.

Kimya Sanayinde Kriz Dönem Dönemide KKO			
(%)	04/2008	04/2009	Fark
İMALAT SANAYİ	81,7	66,8	-14,9
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	90,3	58,2	-32,1
Kimyasal Madde ve Ürünleri İmalatı	78,5	69,7	-8,8
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	82,8	69,2	-13,6

Kaynak: TÜİK

İmalat sanayinde; Nisan 2008'de % 81,7 olan KKO, 2009 yılının aynı ayında 14,9 puan gerileme göstermiştir.

Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatında 32,3 puanlık bir düşüşle KKO, % 58,2 olmuştur. Kimyasal madde ve ürünleri imalatında KKO, % 78,5 oranından % 69,7'ye düşmüştür. Plastik ve kauçuk ürünleri imalatında ise KKO, 13,6 puanlık azalma göstererek % 69,2 olmuştur.

Kimya Sektöründe Kriz Döneminde Üretim								
Yıllık Artış (%)	09/2008	10/2008	11/2008	12/2008	2008	01/2009	02/2009	03/2009
Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı	11,2	10,0	11,4	3,8	4,6	0,4	-3,7	11,9
İmalat Sanayi	-5,3	-8,2	-14,9	-20,1	-1,8	-24,3	-26,0	-23,5
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	3,7	-1,2	-19,7	-38,0	-2,4	-29,4	-28,1	-40,7
Kimyasal Madde ve Ürünleri İmalatı	-4,1	-7,0	-15,0	-19,4	-0,3	-20,2	-21,2	-6,3
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	-7,6	-6,0	-17,6	-25,8	-3,3	-25,0	-27,2	-23,6

Kaynak: TÜİK

Sanayi üretiminde krizin hissedilmeye başlandığı Eylül 2008'den Şubat 2009'a kadar, imalat sanayinde ve kimya sanayindeki üretim düşüşleri artarak devam etmiştir. Mart 2009'da ise mevsimsel etkilerle de, üretimdeki düşüş trendinde bir yumuşama gözlenmeye başlanmıştır.

2009 yılı Mart ayında sanayi üretimi, bir önceki yılın aynı ayına göre %20,9; imalat sanayi üretimi ise % 23,5 oranında düşmüştür.

Alt sektörler olarak bakıldığında; otomotiv üretimi % 53,1 oranında düşüşle en hızlı daralan sektör olma konumunu sürdürmüştür. Mobilya üretiminde daralma % 32,9, elektrikli makine ve cihaz imalatında ise % 32,8 gerileme yaşanmıştır.

Kimya sektöründe ise; petrol ürünleri imalatı % 40,7, kimya ürünleri imalatı % 6,3, plastik-kauçuk ürünleri imalatında % 23,6 oranında üretim daralması gerçekleşmiştir.

Söz konusu gerileme, 2009 yılının bütününe yayılmış; kriz sürecini işten çıkarma ve işgücü maliyetlerinden tasarruf politikalarıyla geçiştirmeyi öngören sermaye kesimi, dönemsel olarak üretimini kısma stratejisi izlemiştir.

b) Kimya Sektöründe Kriz Döneminde Kârlılık

Kimya sektörü; tüm alt sektörleri ile birlikte ekonomik krizden yoğun bir biçimde etkilenmiştir.

Sermaye yoğun olan kimya sektörünün, imalat sanayi toplam istihdam içindeki payı % 7-8 düzeyindedir. Sektördeki ihracat bağlantılı şirketler ile krizde çöküş yaşayan otomotiv ana sanayine üretim yapan yan sanayinde üretim durma noktasına gelmiştir. Bir otomobilin toplam maliyetinin üçte birini, kimya sanayi ürünleri oluşturduğu düşünüldüğünde, bağlantılı sektörlerdeki düşüşün diğerini ne oranda etkilemiş olduğu anlaşılabilir.

Kriz sürecinde üretimde önemli değişiklik görülmeyen işyerlerinde ise işverenler, krizi personel ve işçilik maliyetlerinin düşürülmesi için fırsat olarak kullanmışlardır.

Halka açık kimya şirketlerinin 2008 yılında bir önceki yıla göre kârlarının azalmış olması ve bazı şirketlerin zarara geçmesi, kimya sektörüne 2008 yılının son aylarından itibaren krizin olumsuz etkilerinin yansımaya başlamasının diğer göstergesidir.

Vergi Dairelerine Bildirilen Kârlar

Petrol-İş'in Örgütlü olduğu işyerleri

Şirketler (milyon TL)	31/12/08	31/12/07
ADVANSASASA	-43,11	-43,79
BAGFAŞ	81,35	-
DEVA HOLDİNG	-78,98	22,23
DYO BOYA	-50,51	-25,5
ECZACIBAŞI İLAÇ	70,25	194,31
GÜBRETAŞ	-53,27	38,54
MUTLU AKÜ	2,15	15,54
PETKİM	-92,77	102,37
SODA SANAYİİ	85,33	21,08
TÜPRAŞ	420,86	921,31

Diğer Kimya Şirketleri

Şirketler (milyon TL)	31/12/08	31/12/07
ALKİM KİMYA	15,13	13,33
AYGAZ	63,92	214,18
BRİSA	36,53	56,82
ÇBS BOYA	-19,93	2,47
EGE GÜBRE	3,85	-
EGEPLAST	-6,85	11,81
HEKTAŞ	10,99	9,42
MARSHALL	8,91	14,77
PİMAŞ	-2,25	6,81
TURCAS PETROL	110,48	37,93

Kaynak: İMKB (Düzeltilmemiş kârlar)

c) Kriz Döneminde Petrol-İş Sendikası'nın Örgütlü Olduğu İşyerlerinde Durum

Sendikamızın Araştırma Servisi tarafından, krizin örgütlü olduğumuz işyerlerine ve bu işyerlerindeki çalışma ilişkilerine etkisini ölçmeye dönük olarak, şirketlerin üretim, satış, istihdam verileri ile buralarda çalışma biçimi ve ilişkilerinde yaşanan değişiklikleri ve işverenin bu konularda aldığı önlemleri izlemek için Eylül 2008-Eylül 2009 tarihleri arasında bir çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, çeşitli kurullarda değerlendirmeye açılarak Petrol-İş Sendikası'nın kriz döneminde geliştireceği politikalar ve stratejiler için temel veri olmuştur.

Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu 31 işyerinin üretimi sadece yurt içi pazara yönelik olup, sadece yurt dışı pazarlar için üretim yapan işyeri bulunmamaktadır.

Ayrıca toplam satışları içerisinde ihracatının payı % 50 ve üzerinde olan işyeri sayısı 25'tir. Sendikanın üyesi olan işçilerin yaklaşık dörtte biri bu işyerlerinde çalışmaktadır.

Krizin en yoğun yaşandığı Eylül 2008-Mart 2009 tarihleri arasındaki 6 aylık dönemde, Petrol-İş'in örgütlü olduğu işyerlerinde kriz kendisini hissettirmiş, işverenler de krizi gerekçe göstererek işgücüne dönük kimi saldırılar gerçekleştirmeye çalışmıştır. Söz konusu 6 aylık dönemde, işyerlerimizde krize ilişkin bulgular şöyledir:

İşten çıkartmalar

Eylül-Aralık 2008 döneminde, Petrol-İş'in örgütlü olduğu işyerlerinde 406 çalışanın işine son verilmiştir. Ocak 2009 tarihinde toplam 207 kişi işten çıkarılmıştır. Şubat 2009 tarihinde, 105 kişi, Mart ayında ise 130 çalışanın işine son verilmiştir. Toplam olarak ise Eylül 2008-Mart 2009 döneminde 848 çalışan kriz nedeniyle işini kaybetmiştir.

Bu dönemde üretim düzeyi krizden çok etkilenen 20 işyerinin yarısında işten çıkartmalar yaşanırken, üretimi artan veya üretim düzeyini koruyan 10 tane işyerinde de işten çıkartmalar gündeme gelmiştir. Söz konusu işyerleri, kriz fırsatçılığı yaparak, krizi işçilik maliyetlerinin azaltılması için bir fırsat olarak kullanmışlardır.

Kriz nedeniyle başvuru alan diğer uygulamalar

Krizin en yoğun yaşandığı 6 aylık dönemde, 39 işyerinde yıllık izinler kullandırılmış, 31 işyerinde fazla mesai uygulaması kaldırılmıştır. 24 işyerinde üretime ara verilmiş; 1389 kişi ücretsiz izne çıkarılmıştır. Toplam 3613 sendika üyesi bulunan 21 işyerinde ücretsiz izin uygulaması gündeme getirilmiştir.

7 işyerinde işveren, kısa çalışma ödeneği uygulaması için başvuruda bulunmuştur. 30 işyerinde ise kriz dönemine özel herhangi bir uygulama yaşanmamıştır.

İşverenin bu süreçte sendikaya karşı tutumu

Kriz döneminde, örgütlü olduğumuz 4 işyerinde yeni işe giren işçilerin, sendikaya üye olmaları engellenmiştir. 3 işyerinde üyeler, sendikadan istifaya zorlanmış ve 8 işyerinde TİS hükümleri ihlal edilmiştir. 5 işyerinde kapsam dışı uygulamaları genişletilerek, sendikanın yetkisi düşürülmeye çalışılmıştır.

İşten çıkarmaları önlemek için, sendika-işveren ilişkileri

Kriz sürecinde, 10 işyerinde sözlü görüşme, 4 işyerinde yazılı protokol yoluyla yeni anlaşmalar yapılmıştır. 8 işyerinde TİS kapsamında hak edilen maddi hakların alınması ertelenmiştir. 2 işyerinde ise greve gidilmiştir.

Krizin sendika üyelerinin tutumlarına yansımaları

Kriz döneminde yürütülen çalışmanın bir diğer dikkat çekici sonucu ise krizin sendika üyelerinin tutumlarına olan etkisidir.

58 işyerinde, işçilerin işlerini kaybetme korkusu yaşadıkları açıkça ifade edilmiştir. 37 işyerinde sendikal süreçlere katılım artarken, 16 işyerinde ilgi azalmıştır. 13 işyerinde sendikal yapı yerine, işverenle bireysel ilişkiler ağırlık kazandığı gözlenmiştir. 16 işyerinde sendika yönetiminden, işverenle -taviz vererek- anlaşma yoluna gidilmesi talep edilmiştir.

Genel değerlendirme

Görüldüğü gibi, kriz sendikal çalışanlar üzerinde işini kaybederek işsiz kalmak korkusunu yoğunlaştırırken, sendikal mücadelenin gerilemesine neden olmuştur. Ancak veriler, kriz sürecinde sendikal işçilerin sendikal süreçlere katılımının artması, yaşadıkları sorunların çözümü ve güvence arayışı açısından sendikayı önemli bir adres olarak gördüklerini de göstermektedir.

Örgütsüz işçiler açısından ise kriz sürecinin tam anlamıyla bir kabusla dönüştüğünün altı çizilmelidir.

Gelir bölüşümünde güçsüz/korumasız toplum kesimleri aleyhine bozulma ve yüksek işsizlik oranı, sendikaların gücünü piyasa mekanizması içinde kırmanın yolu olmaktadır.

Buna sendikal hareketi sınırlayan düzenlemeler de eklenince, ücretlerin düşürülmesi ve yoksullaşma bir sonuç olarak görülebilir.

Özet olarak; Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerlerinde, Eylül 2008-Mart 2009 döneminde yaklaşık % 4 oranında istihdam daralması yaşanmıştır. Söz konusu istihdam kaybı oranı, takribi 200-250 bin kişinin çalıştığı tahmin edilen kimya sektörünün geneline projekte edildiğinde 8-10 bin dolayında çalışanın işsiz kaldığı düşünülebilir.

TÜİK verilerine göre ise kriz döneminde istihdam tüm alt sektörlerde düşüş göstermiştir. 2009 yılında rafine edilmiş petrol ürünleri imalatında istihdam % 3,5; kimyasallar ve kimyasal ürünlerin imalatında % 3,7; ilaçta % 1,8; kauçuk ve plastik ürünlerin imalatında ise % 8,3 oranında daralmıştır.

Petrol-İş'in Hazırladığı Krize Karşı Strateji Belgesi

Sendikamız, 24 Aralık 2008 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirdiği Olağanüstü Başkanlar Kurulu'nda krizin Petrol-İş'e etkilerini tartışmış ve kriz sürecinde nasıl bir sendikal politika izleneceğini belirlemiştir. Sendikamız, krizin faturasının emekçilere çıkartılmaması için mücadele edeceğini kayıt altına alırken, ekonomik alanda acil önlemler alınması çağırısı da yapmıştır. Sendikamız bu çabaları ile krizin olumsuz etkilerini üyelerimiz ve örgütümüz nezdinde en aza indirmeyi başarmıştır.

Petrol-İş toplantının ardından bir strateji belgesi hazırlamıştır:

YAŞANAN EKONOMİK KRİZ KARŞISINDA PETROL-İŞ POLİTİKASI

Bu bilgi notu, yayınlarında ve raporlarında bir ekonomik kriz öngörüsünde bulunmuş, Ekim ayında gerçekleştirdiği Başkanlar Kurulu toplantısında da, o sırada etkileri yeni yeni görülmeye başlanmış olan krizi ele alarak bazı saptama ve önlemler geliştirmiş olan sendikamızın, bu süreçte yoğunlaşan gelişmeler karşısında daha net, ayrıntılı ve bütünlüklü politikalar geliştirmesi gerekliliğinden

hareketle hazırlanmıştır. Son iki ayda krizin hem ülke genelinde hem de örgütlü olduğumuz işyerlerinde ortaya çıkan sonuçları karşısında, Olağanüstü Başkanlar Kurulu toplantımızda yapılan değerlendirmeler ışığında, bütünlüklü bir örgütsel politikanın uygulanması için aşağıdaki hususların ortak bilgi ve tutuma dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

1) Petrol-İş Krizi Nasıl Değerlendirmektedir ?

Gelişmiş ülkelerde emlak piyasalarında patlak veren ve hemen ardından tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz, bir buhrana (depresyona) dönüşmektedir. Yaşanan kriz, kaynakların toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda eşit ve adilce dağıtılmasını değil yalnızca kârı merkeze alan kapitalist ekonominin krizidir. Bu krizle birlikte, serbestleştirme/özelleştirme politikalarıyla sermaye hareketlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılmış olduğu ve ekonomide çarkların finans sektörünün şişmesi ile döndürüldüğü bir dönem sona ermiştir.

Diğer yandan etkileri yıllar sürecektir söz konusu buhranın, sadece ekonomik değil, siyasal ve sosyal sonuçları da olacaktır. Dünyadaki çatışma halinin derinleşebileceği, özgürlüklerin kısıtlanabileceği ve demokrasiyi temel almayan politikaların yaygınlık kazanabileceği bu dönemde, Petrol-İş Sendikası'nın toplumsal sorumluluğu da giderek artmaktadır.

Ülkemiz; hükümetlerin yıllardır benimsemiş olduğu, bağımlılığı derinleştiren, ucuz iş gücüne dayanan, IMF ve Dünya Bankası'nın dayattığı ekonomik politikaların cezasını çekmektedir. Bu politikalar, Türkiye'yi krizin etkilerine bütünüyle açık hale getirmiştir. AKP hükümeti, bu yanlıştan dönmek yerine IMF ile yeniden bir stand-by anlaşması imzalamayı planlamaktadır. Hükümet IMF ile anlaşarak, yerli ve yabancı sermayenin çıkarları doğrultusunda hazırlanacak bir program ile krizin faturasını emekçilere ödetmek isteyecektir. Emekçilerin zaten kısıtlı olan hakları da, kriz bahane edilerek, ortadan kaldırılmaya çalışılacaktır.

Bu noktada; sermaye yanlısı ekonomik politikalar değil krize çare olmak, sorunları daha da derinleştirecektir. Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda emekten yana bir program uygulanmaz ise işsizlik ve yoksulluk hızla artacak, ekonomi yıllar süren bir durgunluğun pençesinden kurtulamayacaktır.

2) Sendikamızın Örgütlü Olduğu İşyerleri Krizden Nasıl Etkilendi/Etkileniyor ?

Petrol-İş'in örgütlü bulunduğu sektörler, krizden yoğun bir şekilde etkilenmektedir. İthalata bağımlı bir özellik taşıyan üretim, dövizin değer kazanmasıyla maliyet baskısı ile karşılaşmaktadır. Başta otomotiv olmak üzere ihracatçı sektörlerle çalışan plastik-kaçuk mamul sektöründe üretim durma noktasına gelmiştir. Durgunluğun etkisiyle birçok işyerimizde üretim ciddi ölçüde azalmış, yatırımlar ertelenmiştir. Önümüzdeki aylarda üretimdeki düşüşün artarak süreceği anlaşılmaktadır.

Etkisini sektörümüzde de giderek artıran bu krizin örgütlü olduğumuz işyerleri ve üyelerimize etkilerinin düzenli bir şekilde değerlendirilmesi, sendikamızın krize karşı doğru bir sendikal strateji belirleyebilmesi açısından "Krizin İşyerlerine Etkisi" başlıklı bir anket çalışması başlatılmıştır. Aylık olarak tekrarlanacak bu çalışmanın ilk bulguları şöyle özetlenebilir:

İşyerlerimizde üretim düşüşleri, birkaç işyerimiz hariç, henüz bilançolara yansımış olmasa da; işverenler 2009'da derinleşecek krizin sonuçlarına ilişkin şimdiden önlem almaya başlamışlardır. Bu doğrultuda, ilk olarak işçilik maliyetlerinden tasarruf etmeyi düşünmektedirler.

İşyerlerimizin hemen tamamında, fazla mesai uygulamaları kaldırılmış ve yıllık izinler kullanılmıştır. Ücretsiz izin ve işten çıkartma uygulamaları ise henüz ciddi boyutlarda olmamakla birlikte, 2009 yılı içerisinde işverenlerin bu yönde uygulamalarının artacağı anlaşılmaktadır.

Bu süreçte, işverenlerin sözleşme hükümlerini ihlal etmeye çalıştığı gözlenmektedir. Üretim seviyesini artıran ya da koruyan bazı işyerlerimizde, işverenin krizi bahane ederek işten çıkarma gibi uygulamalara gittiği görülmektedir. Bazı işverenler açık bir şekilde kriz fırsatçılığı yapmaktadırlar.

Üyelerimizin kriz döneminde, işyeri temsilcileri ile temasları sıklaşmakta ve sendikal süreçlere olan ilgileri artmaktadır. İşçilerin krizin yarattığı belirsizlik nedeniyle yöneldiği bu tutum, örgütlülüğümüzün güçlendirilmesi açısından değerlendirilmelidir.

3) Petrol-İş'in Krizin Sonuçları Karşısında Öne Çıkardığı Genel Talepler Nelerdir?

Hükümet, işverenler ve IMF'nin üzerinde uzlaşma sağlayacağı anlaşma; istihdamda esneklik dayatması, İşsizlik Sigorta Fonu'nun sermayenin kullanımına açılması, kıdem tazminatının kaldırılması, bölgesel asgari ücret sistemine geçilmesi, özelleştirmelerin hızlandırılması gibi uygulamaları içerecektir. Bu nedenle, IMF ile bir stand-by anlaşması imzalanmasına ve bu anlaşmanın krize çare olarak sunulmasına karşı çıkıyoruz.

Yaşanan krizin aşılması için geliştirilen hükümet politikalarının sermaye değil işçi sınıfı ve geniş halk kesimleri lehine oluşturulmasını talep ediyoruz.

Kriz karşısındaki politikaların en temelde “sosyal koruma” ilkesine dayanması gerektiğine, son yıllarda iyice zayıflatılmış olan sosyal devlet uygulamalarının yeniden güçlendirilmesinin zorunluluğuna dikkat çekiyoruz.

Sermayenin kriz fırsatçılığına izin verilmemelidir. İşten çıkartmaların, işverenin keyfi uygulaması olmaması gerektiğini düşünüyor, zor durumdaki işyerlerini inceleyecek hükümet ve işçi-işveren temsilcileri ile bilim insanlarının yer aldığı geniş katılımlı bir komisyonun oluşmasını talep ediyoruz. İşyerindeki kararların bu komisyonun ulaştığı sonuçlar doğrultusunda verilmesini istiyoruz.

Krizin faturasının işçilere kesilmesi girişimlerine karşı, kriz süresince işten çıkarma bir seçenek olmaktan çıkarılmalıdır. İşsizlik Sigortası Fonu kaynaklarının; fondan yapılacak işsizlik ödemeleri 2 yıla ve ödenek miktarı 1000 YTL'ye çıkarılarak, kriz süresince şu an 45 saat olan çalışma haftası 40 saate düşürülüp 5 saatlik kısmın karşılığı fondan ödenerek fonun gerçek sahipleri için kullanılmasını talep ediyoruz.

Durgunluğun etkisiyle daralan talebin canlandırılması için istihdamı teşvik edici uygulamalara öncelik verilmesi ve ücretlerdeki reel kayıpların önüne geçilmesini talep ediyoruz. Bu doğrultuda, asgari ücretin sefalet ücreti seviyesinden çıkartılıp en az 1000 YTL'ye çıkarılmasını gerektiğini düşünüyoruz. Benzer şekilde, gerçekleştirilecek vergi düzenlemeleri ile yaratılacak kaynaklarla, yoksullara “aile yardımı” adı altında doğrudan bir gelir aktarılmasını istiyoruz.

Üretimi teşvik eden politikaların benimsenmesi, ekonominin sağlıklı bir işleyişe kavuşması için zaruridir. Bunun için, üretimi artırıcı yatırımların teşvik edilmesini, kamu yatırımlarının artırılmasını, Gümrük Birliği'nden çıkılmasını, Dünya Ticaret Örgütü'nün dış ticaretimizi sınırlayıcı bazı şartlarının gözden geçirilmesini talep ediyoruz.

Krizden gerçek anlamda çıkış, yıllardır uygulanan ekonomi politikalarında köklü değişimle mümkündür. Tüketicimin ihtiyaçlar doğrultusunda belirlendiği planlı bir üretim modelinin benimsenmesini, özelleştirmelerin hemen durdurulmasını, ÖİB'nin lağvedilmesini ve kamulaştırmaların gündeme getirilmesini, ekonomide yabancılaşmanın kontrol altına alınmasını istiyoruz.

Tüm bu uygulamaların, ülkemizin bir “sosyal devlet” kimliğine yeniden kavuşması ile mümkün olduğunu düşünüyoruz.

4) Petrol-İş Kriz Karşısında Emek Hareketinin Duruşuyla İlgili Nasıl Bir Yaklaşım Sahiptir?

- Sendikamız, emekçiler açısından ağır sonuçların yaşandığı bu süreçte emek hareketinin en geniş birlikteliğinin oluşturulmasını mutlak bir gereklilik olarak görmektedir. Emek Platformu canlandırılmasa bile sendikaları ve diğer emek örgütlerini içine alan geniş bir emek hareketinin oluşturulması acil bir görevdir. Petrol-İş bu dönemde, öncelikle içinde yer aldığı konfederasyonumuz Türk-İş'in tüm gövdesiyle bu hareketin yaratılması için seferber edilmesi yönünde çaba harcayacaktır. Konfederasyonumuzun böylesi bir harekete katacağı güç tartışılmaz önemdedir.

- Türk-İş'in öncü bir tutum alması yönündeki girişimler, yakın zamanda; SGSS düzenlemesi, 1 Mayıs gibi konularda ortak tavır geliştirdiğimiz sendikalarla birlikte sürdürülecektir. Bizim ve birlikte hareket ettiğimiz sendikaların çabaları yetmez ve Türk-İş istenen yönde harekete geçmezse de mücadelemiz, konfederasyon farkı gözetmeksizin benzer düşündüğümüz tüm emek örgütleriyle ortak platformlar oluşturarak devam edecektir.

- Petrol-İş yerel düzeyde kriz karşıtı emek örgütlenmelerinin öncüsü olmaya, bu türden her türlü samimi çabaya destek vermeye devam edecektir. Sendikalar

Birliği, Demokrasi Platformu yerel bileşenleri, Emek Meclisi vb. isimlerle yerel düzeyde oluşturulan emek inisiyatiflerinin etkili bir güce dönüşmesi, ortak eylemlere girişmesi bizim ilkesel olarak savunduğumuz ve sürdürdüğümüz bir politikadır.

- Petrol-İş, krizin dolayısıyla işsizlik ve yoksulluğun siyasi faturasının, ülkemiz ekonomisinin bu noktaya gelmesinde payı olan tüm partilere çıkarılması gerektiğini düşünmektedir. Petrol-İş yerel seçimlerde bu doğrultuda bir tavır alacak ve sendikal hareketin bütününe bu yönde ortak tavır alması için üzerine düşen tüm sorumluluğu yerine getirecektir.

5) İşyerlerimizde İşverenlerin Kriz Gerekçeli Taleplerine Nasıl Yaklaşıyoruz?

Örgütlü olduğumuz işyerlerinde işverenlerin kriz gerekçesiyle gündeme getirdikleri çeşitli talepler Petrol-İş olarak öncelikle şu temel ölçütler çerçevesinde değerlendirilecektir:

- İşten çıkartmanın kesinlikle bir çözüm olarak getirilmemesi, istihdamın sürmesi

- İşyerinin gerçekten krizin sıkıntılarını yaşadığını gösteren mali verilerin, tabloların uzmanlarımızca ya da bağımsız denetçilerce incelenmesi ve bu yönde kanaat oluşması

- Alınacak önlemlerle ortaya çıkabilecek hak kayıplarının kriz koşulları ortadan kalktığında mutlaka telafi edileceğine dair işveren güvencesinin sağlanması

Bu ölçütler çerçevesinde yapılan değerlendirmeler sonucu işverenin getirdiği talepler kabul edilebilir bulunursa bunların yürürlüğe girmesi, mutlaka işyerindeki üyelerimizle paylaşılarak ve onların rızası ve katılımı sağlanarak gerçekleştirilecektir. Bu türden uygulamaların yazılı protokollere bağlanması ve bu metinlerin de genel merkez yönetimi tarafından imzalanması esas olacaktır.

